

İŞSİZLİK MAASI (İŞSİZLİK ÖDENEĞİ) - İŞSİZLİK SİGORTASI (2)

İşsizlik sigortasına ilişkin ilk yazımızda, işsizlik oranları ve işsizlik sigortası kapsamında sayılan ve sayılmayan kişileri belirttik. Konuya ilişkin açıklamalarımıza kaldığımız yerden devam ediyoruz. Bu yazımızda işsizlik sigortası primleri ve işsizlik sigortasından yararlanabilmek için gereken koşullar üzerinde duracağız.

İşsizlik sigortasından sağlanan yardımlardan faydalanabilmek için öncelikle işsizlik sigortası priminin ödenmesi gerekmektedir. İlk yazımızda belirttiğimiz üzere 4447 s. Kanununun 46. maddesi kapsamında işsizlik sigortası kapsamında yer alan sigortalılar için sigortalının kendisi, işveren ve devlet işsizlik sigortası primi öder. Sigortalıların, prime esas aylık brüt kazançlarından % 1 sigortalı, % 2 işveren ve %1 Devlet payı olarak alınır(md. 49). Burada şunu belirtmek gerekir ki 2002 yılına kadar işsizlik sigortası prim oranı, işveren için % 3, işçi ve devlet için % 2 olarak uygulanmıştır. Daha sonra ise önce 2002,2003 ve 2004 Bütçe Kanunları ile geçici olarak daha sonra ise 5234 s. Kanun ile kalıcı olarak prim oranları sigortalı için % 1, işveren için % 2 ve devlet için % 1 olarak belirlenmiştir(Prof. Dr. A. Güzel/Prof. A. Rıza OKUR/Doç. Dr. N. Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, 13. Baskı, İstanbul 2010, syf. 637). İsteğe bağlı sigortalılardan işsizlik sigortası primini ödeyenlerden ise % 1 sigortalı ve % 2 işveren payı alınır.

İşverenler, işsizlik sigortasına ilişkin prim yükümlülükleri nedeniyle sigortalıların ücretlerinden herhangi bir indirim veya kesinti yapamazlar.

Herhangi bir nedenle işçinin sigortalılık durumunun sona ermesi halinde, o ana kadar işçiden ve işverenden kesilen işsizlik sigortası primleri ile Devlet payı iade edilmez. Yani söz konusu primler yatırılmış ancak işçi, işsizlik sigortasından dolayısıyla işsizlik maaşından(işsizlik ödeneği) yararlanamasa bile primlerin iadesi için ne işçi ne de işveren tarafından talepte bulunulamaz.

İşsizlik sigortası gelirleri vergiye tabi değildir. Bu gelirlerden hiçbir vergi, resim ve harç kesintisi yapılamaz(md. 49).

İŞSİZLİK SİGORTASINDAN YARARLANMANIN KOŞULLARI

1- Belirli Süre Sigortalı Olarak Çalışma ve Prim Ödeme

Kanun koyucu işsizlik sigortasından sağlanan yardımlardan faydalanabilmek için belirli süre sigortalı olarak çalışma ve prim ödeme koşulları getirmiştir. Buna göre; sigortalının iş sözleşmesinin sona ermesinden önceki üç yıl içinde en az altı yüz gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödenmiş ve işten ayrılmadan önceki son yüz yirmi gün içinde prim ödeyerek sürekli çalışılmış olması gerekir.

Burada şu hususu belirtmek gerekir ki 120 gün kesintisiz çalışma koşulu işsizlik sigortasından yararlanmayı oldukça kısıtlamaktadır. Kanaatimce bu koşul sosyal güvenlik hukukunun temel ilkelerine aykırı niteliktedir.

Ancak şu durumlarda; **hizmet akdi devam etmekle birlikte** hastalık, ücretsiz izin, disiplin cezası, gözaltına alınma, hükümlülükle sonuçlanmayan tutukluluk hali, kısmi istihdam, grev, lokavt, genel hayatı etkileyen olaylar, ekonomik kriz, doğal afetler nedeniyle çalışılmayan dolayısıyla prim ödenmeyen süreler işsizlik sigortasından faydalanmak için aranan 120 günlük süresinin hesabında kesinti olarak sayılmaz.

1- İş Sözleşmesinin Belirli Nedenlerle Sona Ermesi

a) İş sözleşmesinin işveren tarafından süreli fesih yoluyla sona erdirilmesi

4857 s. İş Kanununun 17. maddesi, 854 s. Deniz İş Kanununun 16. maddesine ve 5963 s. Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunun 6. maddesinde belirtilen bildirim sürelerine göre işveren tarafından feshedilirse diğer aranan şartların varlığı halinde işsizlik sigortasından sağlanan yardımlardan faydalanılabilir(md. 51).

a) İş sözleşmesinin işçi tarafından haklı nedenle sona erdirilmesi

Hizmet akdi, süresi belli olsun veya olmasın sürenin bitiminden önce veya bildirim önelini beklemeksizin 4857 s. İş Kanununun 24 üncü maddesinin (I), (II) ve (III) numaralı bentlerine veya 854 s. Deniz İş Kanununun 14 üncü maddesinin (II) ve (III) numaralı bentlerine veya 5953 s. Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunun 7 nci maddesi ile 11 inci maddesinin birinci fıkrasına göre sigortalı tarafından feshedilmiş olmak kaydı ve diğer şartların varlığı halinde işsizlik sigortasından yararlanılabilir(md. 51). Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanununa göre çalışanların fesih hakkını düzenleyen 7. maddesine göre “Gazeteci en az bir ay evvel işverene yazılı ihbarda bulunmak suretiyle iş akdini her zaman feshedebilir.” denilmiştir. Bu durum işsizlik sigortasından yararlanmaya ilişkin olarak basın çalışanlarına getirilmiş istisnai bir düzenlemedir.

a) İş sözleşmesinin işveren tarafından haklı nedenle sona erdirilmesi

İş sözleşmesi ister belirli süreli ister belirsiz süreli olsun, işverenin, sözleşmeyi işçinin ahlak ve dürüstlük kurallarına aykırılık halleri dışında(İş Kanunu md. 25/I,III, Deniz İş Kanunu md. 14/III ve Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunun 12/I'e göre) bir sebeple sona erdirmesi hallerinde diğer aranan şartların da varlığı kaydıyla işçi işsizlik sigortasından sağlanan haklardan yararlanabilir(md. 51).

a) Belirli süreli iş sözleşmesinin sona ermesi

İş sözleşmesinin belirli süreli olması halinde, bu sürenin bitimi nedeniyle işsiz kalmak, 854 sayılı Deniz İş Kanununun 7 nci maddesinin (II) numaralı bendinde belirtilen hizmet akdinin belirli bir sefer için yapılmış olması nedeniyle sefer sonunda işsiz kalma durumunda diğer aranan şartların da gerçekleşmesi kaydıyla işsizlik sigortasından faydalanılabilir(md. 51).

a) İşyerinin devri, kapatılması veya niteliğinin değişmesi nedeniyle işsiz kalınması

İşçinin, işyerinin el değiştirmesi veya başkasına geçmesi, kapanması veya kapatılması, işin veya işyerinin niteliğinin değişmesi nedenleriyle işten çıkarılmış olması, 854 sayılı Deniz İş Kanununun 14 üncü maddesinin (IV) numaralı bendindeki nedenlerle işsiz kalması hallerinde diğer aranan şartların da gerçekleşmesi kaydıyla işsizlik sigortasından faydalanılabilir(md. 51).

a) İşyerinin özelleştirilmesi nedeniyle işsiz kalmak

24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 21 inci maddesi kapsamında işsiz kalınması ve diğer şartların da varlığı şartıyla işsizlik sigortasından faydalanılabilir(md. 51).